

سیر مطالعاتی آثار

استاد شهید مرتضی مطهری رحمۃ اللہ علیہ

منتظر شهید
استاد
مرتضی
مظہر

فلسفہ اخلاق

مسیر بالفعل سازی فطرت

بایسته های تقنین

روند و جهت تکامل

...

اهمیت بحث

□ مقدمه

طبیعی ← مشترک میان انسان و حیوان

اخلاقی ← غیرمادی و قابل ستایش

افعال بشر

مبادی تصویری علم اخلاق ← توضیح مفاهیم مورد استفاده در علم اخلاق و جملات آن

□ تعریف فلسفه اخلاق: علم به

مبادی تصدیقی علم اخلاق ← بحث در مورد مسائل لازم برای ورود و پرداختن به تصدیقات و جملات اخلاقی

□ اسامی دیگر فلسفه اخلاق: فرا اخلاق، اخلاق نظری، اخلاق فلسفی، منطق اخلاقی، اخلاق تحلیلی، اخلاق انتقادی، معرفت شناسی اخلاقی و ...

معیار و ملاک فعل اخلاقی

مطلق یا نسبی بودن اخلاق

□ موضوعات مورد بحث در فلسفه اخلاق

□ مکاتب مطرح در باب فعل اخلاقی

۱. نظریه محبت و غیردوستی

- **تقریر**
 - تنها شناخت ممکن، شناخت نفس
 - شناخت خود زمینه شناخت خدا و جهان
 - تسلط بر خود تنها نیروی موجود در جهان
 - غیردوستی محصول تسلط کامل انسان بر خود

- **نقد**
 - لایق محبت نبودن همه انسان‌ها
 - احتیاج حیوانات به محبت علاوه بر انسان‌ها
 - محدود نبودن امور اخلاقی به دیگرخواهی
 - عدم وجود ریشه همه محبت‌ها در اخلاق

۲. نظریه وجدان

- **تقریر**
 - وجود احساسات دائمی به خیر و مانع شر علاوه بر معلومات کسب‌شده در وجود انسان
 - وجود عقل نظری همراه عقل عملی در انسان و تأثیر اصلی متعلق به عقل عملی
 - وجدان یا عقل عملی جزء فطرت، ثابت، مطلق و کلی
 - تفکیک سعادت از کمال و موضوعیت کمال برای وجدان
 - فعل اخلاقی امری اختیاری، وظیفه‌محور و ناشی از اراده اخلاقی
- **نقد**
 - غیر قابل قبول بودن افراط در انکار عقل نظری و کارکردهای آن
 - جدا کردن سعادت از کمال
 - مطلق بودن اخلاق

۳. نظریه زیبایی

- تعریف زیبایی به تناسب و هماهنگی اجزاء و کل
- تقریر } تسری زیبایی از مادیات صرف به معنویات
- ارتباط وثیق اخلاق، عدالت و زیبایی

- قائلان } افلاطون
- متکلمین و فقهای مسلمان

- نقد } ابهام‌های متعدد در مفاهیم
- تک‌بعدی بودن

۴. نظریه عقل و اراده

- عقل انسان، گوهر و جوهره اصلی وجود او و کمال و سعادت واقعی در سعادت آن
- تقریر } سعادت عقلی در حوزه
- عقل نظری: کشف حقایق
- عقل عملی: تدبیر
- ریشه فعل اخلاقی در عقل و به دستور اراده، نه ناشی از میل
- نقد } ابهام در مفهوم عقل
- تک‌بعدی بودن

۵. نظریه نفع‌طلبی دوران‌دیشانه

- **تقریر** ← فعل اخلاقی فعل انجام‌شده بر اساس منافع بلندمدت خویش
- **نقد** > فاقد هرگونه تعالی و ارزش انسانی
مخصوص جامعه‌ای متشکل از افراد با توان یکسان

۶. نظریه تکامل اجتماعی

- **تقریر** ← فعل اخلاقی ناشی از حرکت به سمت تکامل ابزار تولید و انقلاب
- **نقد** > تک‌ارزشی بودن
عدم حرکت همه انقلاب‌ها به سمت تعالی به طور مطلق
اصالت صرف جامعه و بی‌ارزش بودن افراد در این مکتب
عدم قطعیت سیرت، آنتی‌تیز، سنتز در مقام واقع

۷. نظریه سعادت
۸. نظریه وجدان‌گرایی
۹. نظریه اصالت نفع
۱۰. نظریه اپیکوریسم
۱۱. نظریه قدرت‌طلبی
۱۲. نظریه حیات‌افزایی
۱۳. نظریه اخلاق ایستا و متحرک
۱۴. نظریه ارزش اجتماعی
۱۵. نظریه اشعری
۱۶. نظریه لذت‌گرایی شخصی
۱۷. نظریه ترک تعلقات دنیوی

۱۸. نظریه اسلام: فعل مبتنی بر عبودیت ولو ناآگاهانه

- اصول موضوعه
 - اصالت نفس و روح انسان
 - قابلیت تکامل نفس و کمال اخلاقی
 - انتخاب آگاهانه نفس و نقش آن در تکامل اخلاقی
 - حب ذات ریشه گرایش‌های بشر
 - گرایش به سمت کمال بی‌نهایت
 - مراتب نفس و کمال آن
 - نقش توجه نفس به مراتب و شئون خود در پی‌جویی کمال آن‌ها
 - تزام و لزوم انتخاب
 - نقش نیت در کمال نفس
 - تناسب نیت با شکل کار

- تفاوت با سایر نظام‌های اخلاقی
- ماهیت سعادت
راه وصول به سعادت
جایابی انسان

- ویژگی‌های نظام اخلاقی اسلام
- فراگیری و شمول
هماهنگی و انسجام درونی
قابلیت تبیین عقلانی
تأمین سایر ملاک‌ها
توجه به حسن فعلی و فاعلی
مراتب داشتن ارزش‌ها

- ملاک‌های کلی اخلاق اسلامی در حوزه اجتماع
- اصل عدل
اصل احسان
اصل تقدم مصالح معنوی بر منافع مادی
رعایت اصل اولویت

